



Seat No. : _____

TJ-101

B.A. Sem.-I

May-2013

Sanskrit (EC-I-104)

“विक्रमोर्वशीयम्”

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना : प्रश्नपत्रमां छापेदो प्रश्नक्रमांक ज उत्तरवहीमां लभो.

Instruction : Write the same question number in answer book as mentioned in the question paper.

१. (अ) मडाकवि कालिदासना नाटकोनी विस्तृत माछिती आपो. ७

1. (A) Explain in detail the major play of Mahakavi Kalīdaś. 7

अथवा/OR

मडाकवि कालिदासना समय निर्धारण भाटेना विविध मतोनी चर्चा करो.

Discuss the various opinions about time of Mahakavi Kalīdaś.

(ब) नीचेनामांथी कोठपण अक विशे विस्तृत नोध लभो : ४

(B) Write a short note on any **one** of the following : 4

(१) रघुवंशम् ।

(२) कालिदासस्य जीवनम् ।

(३) उपमा कालिदासस्य ।

(क) नीचेना विषयोमांथी कोठपण अक विशे नोध लभो : ३

(C) Write a short note on any **one** of the following : 3

(१) मेघदूतम् ।

(२) ऋतुसंहारम् ।

(३) कालिदासना नाटकोमां अतिप्राकृत तत्त्व/दिवी तत्त्व.

(3) Supernatural elements in the plays of Kalidas.

२. (अ) नीचेनाभांथी कोर्धपशु भे विषय पर नोध लभो : ७
2. (A) Write a short notes on any **two** of the following : 7
- (१) केशीदानव प्रसङ्ग ।
- (२) भूर्जपत्र प्रसङ्ग ।
- (३) प्रियानुप्रसादनव्रत ।
- (४) विक्रमोर्वशीयम् भां प्रकृति निरूपण
- (4) Nature described in “विक्रमोर्वशीयम्”
- (ब) नीचेनाभांथी कोर्धपशु भे श्लोकोनो अनुवाद करो : ४
- (B) Translate any **two** of the following verses : 4
- (१) वेदान्तेषु यमाहुरेकपुरुषं व्याप्य स्थितं रोदसी
यस्मिन्नीश्वर इत्यनन्यविषयः शब्दो यथार्थाङ्गः ।
अन्तर्यश्च मुमुक्षुभिर्नियमित प्राणादिभिर्मृग्यते
स स्थाणुः स्थिर भक्तियोग सुलभो निःश्रेय सायास्तु वः ॥
- (२) आ लोकान्तात्प्रतिहततमोवृत्तिरासां प्रजानां
तुल्योद्योगस्तव दिनकृतश्चाधिकारो मतो नः ।
तिष्ठत्येव क्षणमधिपति ज्योतिषां व्योममध्ये
षष्ठे भागे त्वमपि दिवसस्यात्मनश्छन्दवर्ती ॥
- (३) गूढा नूपुरशब्दमात्रमपि मे कान्ता श्रुतौ पातये
त्पश्चादेत्य शनैः कराम्बुजवृत्ते कुर्वीत वा लोचने ।
हर्म्येऽस्मिन्नवतीर्य साध्यसवशान्मन्दायमाना बला
दानीयेत पदात्पदं चतुरया सरुया ममोपान्तिकम् ॥
- (४) अस्याः सर्गविधौ प्रजापतिरभूचन्द्रो नु कान्तप्रभः
श्रृङ्गारैकरसः स्वयं नु मदनो मासो नु पुष्पाकरः ।
वेदाभ्यासजडः कथं नु विषयव्यावृत्त कौतुहलौ
निर्मातुं प्रभवेन्मनोहरमिदं रूपं पुराणो मुनिः ॥
- (५) नीचेनाभांथी कोर्धपशु भे असंदर्भ सभशवो : ३
- (C) Explain with reference to the context : (any **two**) 3
- (१) दृढं खलु लग्ना । दुर्मोचनीयेव मम प्रतिभाति ।
- (२) अति स्नेहः खलु कार्यदर्शी ।
- (३) भवितव्यतानु विधायिनीन्द्रियानि ।
- (४) दूरारूढः खलु प्रणयोऽसहनः ।
- (५) नार्हति तातः युगवधारितायां धुरि दभ्यं नियोजयितुम् ।

3. (अ) विक्रमोर्वशीयम् नी आधार सामग्री अने काविदासे करेला परिवर्तननी यर्था करे. 9
3. (A) Write the original sources of विक्रमोर्वशीयम् play and describe the changes made in by Kalīdasā. 7

अथवा/OR

विक्रमोर्वशीयम् ना रूपक प्रकारनी यर्था करे.

Discuss the रूपकप्रकार of Vikramorvashiyam.

- (अ) नीचेनाभांथी कोठपण्ण भे श्लोकोनो अनुवाद करे : 8
- (B) Translate any **two** of the following verses : 4

- (१) विद्युल्लेखाकनकरुचिरं श्रीवितानं ममाभ्रं
व्याधूयन्ते निचूलतरुभिर्मञ्जरी चामराणि ।
धर्मच्छेदात्पटुतरगिरो बन्दिनो नीलकण्ठा
धारासारोपनयनपरा नैगमः सानुमन्तः ॥
- (२) सरसि नलिनीपत्रेणापि त्वमावृतविग्रहां
ननु सहचरीं दूरे मत्त्वा विरौषि समुत्सुकः ।
इति च भवतो जाया स्नेहा तृथक स्थितिभीरुता
मयि च विधुरे भावः कान्ताप्रवृत्ति पराङ्गमुखः ॥
- (३) शमयति गजानन्यान्गन्धद्विपः कलभोऽपि सन्
भवति सुतरां वेगोदग्रं भुजङ्ग शिशोर्विषम् ।
भुवमधिपतिर्बालावस्थोऽप्यलं परिरक्षितुम्
न खलु वयसा जात्यैवायं स्वकार्यसहो भरः ॥
- (४) तव पितरि पुरस्तादुन्नतानां स्थितेऽस्मि –
न्स्थितिमति च विभक्ता त्वय्यनाकम्प्यधैर्ये ।
अधिकतरमिदानीं राजते राजलक्ष्मी
हिमवति जलधौ च व्यस्ततोयेव गङ्गा ॥

- (क) नीचेनाभांथी कोठपण्ण अेक विशे समीक्षात्मक नोंध लण्णो : 3

- (C) Write critical note on any **one** of the following : 3

- (1) सङ्गमनीयमणि प्रसङ्ग ।
- (2) औशिनरी नुं पात्रांकन. Character of औशिनरी
- (3) विक्रमोर्वशीयम् शीर्षक – The Title of “विक्रमोर्वशीयम्”
- (4) पुरुरवानी विरडावस्था – पुरुरवास्य विरहावस्था:

४. (अ) संस्कृत नाटकनी उत्पत्ति अंगेना भतोनी यर्था करे. 9
4. (A) Discuss about various views regarding the origin of Sanskrit Drama. 7

अथवा/OR

दशरूपकने आधारे नाटकना कथावस्तुना लक्षण प्रभाणे विक्रमोर्वशीयम् नी यर्था करे.

Based on Dashrupak play (Drama), discuss the Katha Vastu's characteristics Vikramorvashiyam.

- (બ) નીચેનામાંથી કોઈપણ એક વિશે નોંધ લખો : ૪
- (B) Write a short note on any **one** of the following : 4
- (૧) ઉત્તરરામચરિતનું અંકવાર કથાનક.
- (૨) રસનું લક્ષણ આપી વિક્રમોર્વશીયમ નો શૃંગાર રસ.
- (૩) નાટકની નાયિકાના લક્ષણ પ્રમાણે ઉત્તરરામચરિતની સીતા.
- (ક) નીચેનામાંથી કોઈપણ ત્રણ પ્રશ્નનાં ટૂંકમાં જવાબ આપો : ૩
- (C) Write the short answer any **three** of the following : 3
- (૧) નાટ્યશાસ્ત્રને પંચમો વેદ શા માટે કહે છે ?
- (૨) નાટકમાં અર્થ પ્રકૃતિઓ કેટલી હોય છે ? કઈ-કઈ ?
- (૩) ઉત્તરરામચરિતના કર્તા કોણ છે ?
- (૪) વિક્રમોર્વશીયમ્ ની નાયિકા કયા પ્રકારની છે ?
- (૫) ઉત્તરરામચરિતનો મુખ્ય રસ કયો છે ?

૫. માંગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર આપો :

5. Do as directed (all questions are compulsory) :

- (અ) સાચાં/ખોટાં વિધાનો જણાવો : ૫
- (A) State true/false : 5
- (૧) કાલિદાસ ચંડીમાતાના ઉપાસક હતા.
- (૨) વાગ્ શબ્દથી મેઘદૂત નો પ્રારંભ થયો.
- (૩) ત્રીજા અંકમાં કંચૂકીએ રાત્રિનું વર્ણન કર્યું છે.
- (૪) ઉર્વશી જલ્નુ ઋષિની જાંઘમાંથી ઉત્પન્ન થઈ હતી.
- (૫) ચિત્રરથ ઈન્દ્રનો મિત્ર હતો.
- (બ) એક-બે વાક્યમાં જવાબ આપો : (કોઈ ચાર) ૪
- (B) Answer the following question in **one** or **two** sentences : (Any four) 4
- (૧) વિક્રમોર્વશીયમ્ માં કયા પર્વત અને વનનો ઉલ્લેખ છે ?
- (૨) તપ્તેન તપ્તમયસા ઘટનાય યોગ્યમ્ । આ પંક્તિનો અર્થ આપો.
- (૩) પુરુરવાના કંચૂકીનું નામ શું હતું ?
- (૪) વિદૂષકની દૃષ્ટિએ સ્વર્ગ કેવું છે ?
- (૫) રાજા કાલસ્ય કારણમ્ । કોણ કહે છે ?
- (ક) યોગ્ય જોડકાં જોડો : ૫
- (C) Match the following : 5
- | અ | બ |
|-----------------|---------------|
| (૧) સોમદત્ત | — મોર |
| (૨) ભરત શિષ્ય | — ઈન્દ્રપુત્ર |
| (૩) ગન્ધર્વ રાજ | — રાજાનો રથ |
| (૪) મણિકંઠક | — ચિત્રરથ |
| (૫) જયંત | — ગાલવ |